

Uluslararası Adalet Divanının Romanya ile Ukrayna Arasındaki Deniz Alanı Sınırlandırmasında Serpents Adasının Etkisine İlişkin Tespitleri

Dr. Uğur Bayıllıoğlu*

ÖZET Uluslararası hukukta adaların sahip olduğu deniz alanları ve deniz alanları sınırlandırmasına etkileri meselesi devletler arasında bir çok uyuşmazlığa neden olmaktadır. Bu çalışmada, söz konusu mesele üzerinde, Romanya ile Ukrayna arasındaki uyuşmazlık bağlamında durulacak ve Uluslararası Adalet Divanının tespitleri aktarılacaktır. Uluslararası Adalet Divanı, söz konusu davada verdiği kararında, Serpents Adası'na, bölgenin coğrafi özelliklerinden kaynaklanan gerekçelerle, dolaylı yoldan, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı vermemiştir.

ANAHTAR KELİMELELER Deniz alanı sınırlandırması, adalar, adaların sahip olduğu deniz alanları, adaların deniz alanı sınırlandırmasına etkileri, Uluslararası Adalet Divanı.

ABSTRACT The entitlement of islands to maritime zones and their effect on delimitation give rise to many disputes in international law. In this paper, this issue will be discussed in the context of the dispute between Romania and Ukraine, and the finding of International Court of Justice will be conveyed. International Court of Justice ruled that Serpents Island is not entitled to exclusive economic zone and continental shelf in an indirect way due to reasons of regional geographical features, in its judgment.

KEYWORDS Words: maritime delimitation, islands, the entitlement of islands to maritime zones, the effect of islands on maritime delimitation, International Court of Justice.

GİRİŞ

Devletlerin egemenlik alanlarını ayırmak ve üzerlerinde bir takım yetkileri bulunan ve özellikle ekonomik açıdan önem arz eden kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgelerinin sınırlarını tespit etmek yönündeki tutumları, uluslararası hukukta bir deniz alanı sınırlandırması hukukunun gelişimine yol açmıştır. Bu bağlamda sınırlandırma hukuku, deniz hukuku sözleşmeleri, devletlerarasında akdedilen sınırlandırma anlaşmaları ve uluslararası yargı kararlarından oluşmaktadır. Bu konudaki doktrin de son derece zengindir. Devletlerarasında deniz alanı sınırlandırmalarında, adaların önemli bir sorun kaynağı olduğu görülmektedir. Gerçekten de bu mesele, hem doktrinde oldukça tartışılmış hem de uygulamada devletler arasında bir çok anlaşmaya konu olmuş¹ ve

* Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Devletler Umumi Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi
1. Bu konuda bir inceleme için bkz: Yücel Acer: "Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasında Adaların Rolü ve Devletlerarası Uygulama", *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt: 4, No: 16, 2008, ss.1-18.

yarattığı uyuşmazlıkların bir kısmı uluslararası yargı tarafından çözüme kavuşturulmuştur.² Sınırlandırma alanında adaların varlığı halinde gündeme gelen temel mesele, adaların boyut ve konumları ile bu nitelikleri karşısında sahip olacakları deniz alanları ile söz konusu alanların sınırlandırmasında gösterecekleri etkidir. Uluslararası Adalet Divanı tarafından karara bağlanan Romanya ile Ukrayna arasındaki uyuşmazlıkta da bu mesele, Serpents Adası'nın durumuna ilişkin olarak gündeme gelmiştir.

ADALARIN SAHİP OLDUKLARI DENİZ ALANLARI VE SINIRLANDIRMAYA ETKİLERİNE İLİŞKİN GENEL DEĞERLENDİRME

Adaların rejimine ilişkin hukuki düzenlemeyi, Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin³ 121. maddesi oluşturmaktadır. Söz konusu maddeye göre:

1. “Bir ada, sularla çevrili olan ve sular yükseldiğinde su üstünde kalan, doğal olarak meydana gelmiş bir kara parçasıdır.
2. 3. paragraf hükümleri saklı kalmak üzere, bir adanın karasularının, bitişik bölgesinin, münhasır ekonomik bölgesinin ve kıta sahanlığının sınırlandırılması, işbu Sözleşmenin diğer kara parçalarına uygulanabilir hükümlerine uygun olarak yapılır.
3. İnsanların oturmasına elverişli olmayan veya kendilerine özgü ekonomik bir yaşamı bulunmayan kayalıkların münhasır ekonomik bölgeleri veya kıta sahanlıkları olmayacaktır.”

Demek ki etrafı sularla çevrili bir coğrafi formasyonun hukuken ada olarak kabul edilebilmesi için insanlar tarafından inşa edilmemiş, doğal olarak meydana gelmiş olması ve med zamanı sular yükseldiğinde, su üstünde kalması gerekmektedir.

Maddenin 2 ve 3. fıkralarında ise, adaların sahip olacakları deniz alanları ve deniz alanı sınırlandırmalarında ne şekilde değerlendirilecekleri hüküm altına alınmıştır. 3. fıkra, insanların oturmasına elverişli olmayan veya kendilerine özgü ekonomik bir yaşamı bulunmayan kayalıkların münhasır ekonomik bölgeleri veya kıta sahanlıkları olmayacağını belirterek, adaların sahip olacakları deniz alanlarını, mefhumu muhalif yoluyla ortaya koymuştur. Demek ki bu neviden kayalıklar dışındaki tüm adaların münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı hakları bulunmaktadır. Bununla beraber in-

2. Bu kararlardan bazıları hakkında aşağıda bilgi verilecektir.

3. Metin için bkz: M. Aydoğan Özman: *Birleşmiş Milletler Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı: Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi*, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 1984.

sanların oturmasına elverişli olmayan veya kendilerine özgü ekonomik bir yaşamı bulunmayan kayalıkların ise münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı hakları bulunmamaktadır. Ayrıca bu neviden kayalıklar da dahil olmak üzere tüm adaların iç suları, karasuları ve bitişik bölge alanları bulunmaktadır. Hal böyle olunca hangi adasal yapının kayalık olduğunun tespiti büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, ada, adacık ve kayalıkları tanımlamak üzere, III. Deniz Hukuku Konferansı'nda çeşitli tekliflerin verildiği görülmektedir.⁴ Yine doktrinde adasal yapıların boyutlarına göre, kayalıkların 0,001 mil kareden küçük, adaların ise 1.000 mil kareden büyük alanı kapsayan yapılar olarak sınıflandırılabilirliği belirtilmiştir.⁵ Bununla beraber, son tahlilde Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 121. maddesi bağlamında kayalığın ne olduğu ve üzerinde insan oturmasına elverişli olup olmadığı veya kendisine has bir ekonomik yaşama sahip olup olmadığı gibi meseleler, somut olaya göre uluslararası yargı tarafından değerlendirilecektir.

Adaların deniz alanı sınırlandırmasına etkileri ise maddenin 2. fıkrasında yer almaktadır. Söz konusu fıkra ile adalar, karasuları, bitişik bölge, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırmalarında diğer kara parçaları ile eşit tutulmuştur. Hal böyle olunca diğer kara parçalarının (anakaralar) deniz alanları nasıl sınırlandırılıyorsa adalarınki de öyle sınırlandırılacaktır. Böylece karasuları sınırlandırılmasında Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 15., münhasır ekonomik bölge sınırlandırmasında 74. ve kıta sahanlığı sınırlandırmasında 83. maddelerine müracaat edilecek ve bu maddelerdeki yöntemler uygulanacaktır. Tam da bu noktada adaların deniz alanlarına sahip olmasının ayrı, söz konusu deniz alanı sınırlandırmalarındaki etkilerinin ise ayrı meseleler olduğunun altı çizilmelidir.⁶ Zira deniz alanı sınırlandırmaları açısından adalar, diğer kara parçalarıyla aynı hükümlere tabi kılınmış ve böylece sınırlandırmaya ait diğer kurallara zımni bir atıf yapılmıştır. Şu halde adaların deniz alanı sınırlandırmalarında özel şart veya ilgili şart olarak değerlendirilmeleri ve hakça ilkeleri tatmin açısından hiç et-

4. Bkz: Clive Ralph Symmons: *The Maritime Zones of Islands in International Law*, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht–Boston–London, 1979, s.18; Hiran W. Jayewardene: *The Regime of Islands in International Law*, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht–Boston–London, 1990, s.5.

5. Bkz: Robert D. Hudson: "Islands: Normal and Special Circumstances", *Law of the Sea: The Emerging Regime of the Oceans*, John King Gamble–Giulio Pontecorvo (ed.) Ballinger Publishing Company, 1974, s.150–151.

6. Bu bağlamda, 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi ile 1982 Deniz Hukuku Sözleşmesi'nde, adalar ile anakaraların aynı durumda olacağına sadece hak kazanım hükümleri içinde düzenlendiği, sınırlandırma hükümlerinde böyle bir düzenleme bulunmadığı belirtilmiştir. Bkz: İbrahim Gökalp: *Milletlerarası Adalet Divanı'nın Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Dair Kararlarında Dikkate Aldığı İlkeler*, Beta, İstanbul, 2008, ss.80–81.

ki göstermemeleri veya kısıtlı etki göstermeleri mümkündür. Bu durum Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 121/3. maddesi ile çelişmemektedir. Zira Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 121/3. maddesi, adaların sahip olacağı deniz alanlarını genel bir hüküm olarak düzenlemektedir. Fakat deniz alanı sınırlandırmalarına ilişkin Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin, yukarıda belirtilen, 15, 74 ve 83. maddeleri özel hüküm niteliğindedir ve Sözleşme'nin 121/2. maddesi bu hükümlere atıf yaparak, adaların deniz alanı sınırlandırmalarında söz konusu özel düzenlemelerin uygulanacağını kabul etmektedir. Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 121/2. maddesinde, 3. fıkranın saklı tutulması da bu değerlendirmeye çelişmez. Zira söz konusu maddede 3. fıkra saklı tutularak, genel hüküm olarak insanların oturmasına elverişli olmayan ve kendine has bir ekonomik yaşamı bulunmayan kayalıklar dışındaki adasal yapıların münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığına sahip olacağı kabul edilmektedir. Bununla beraber, bu düzenlemenin, söz konusu adasal yapıların diğer devletin karşılıklı ya da bitişik sahiline bakan sahillerine ilişkin bir sonucu yoktur. Bu duruma ilişkin sonuç, yukarıda belirtildiği gibi Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 121/2. maddesinin adalarla diğer kara parçalarını deniz alanı sınırlandırmalarında eşit tutan düzenlemesinde bulunmaktadır.

Bu genel tespitlerden sonra Uluslararası Adalet Divanının Romanya ile Ukrayna arasındaki davada verdiği karara değinilebilir.

ROMANYA İLE UKRAYNA ARASINDAKİ UYUŞMAZLIK VE DİVANIN KARARI

Uluslararası Adalet Divanı tarafından Romanya ile Ukrayna arasında Karadeniz'deki deniz alanı sınırlandırma uyuşmazlığını çözüme bağlayan karar, uluslararası hukukun güncel kararlardan birini oluşturmaktadır.⁷

Taraflar arasındaki müzakerelerin sonuçsuz kalması üzerine⁸ Romanya, 16 Eylül 2004 tarihinde, Karadeniz'de Ukrayna ile kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge alanlarının sınırlandırılması için, taraflar arasındaki andlaşmalara dayanarak ve tek tarafı olarak Uluslararası Adalet Divanına başvurmuştur.⁹ Romanya bitişik sahillerdeki sınırlandırmada, sınırlandırma hattının Serpents Adası'nın doğu yönünde katetmesini ve aka-

7. Karar metni için bkz: Case Concerning Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine), 3 February 2009 Judgment, <http://www.icj-cij.org/docket/files/132/14987.pdf> (30.06.2009)

8. Taraflar arasındaki müzakere süreci ile bu süreçte akdedilen andlaşmalar ve Divan'ın yargı yetkisi hakkında bkz: Bogdan Aurescu: "Case Concerning Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine)", *The International Journal of Marine and Coastal Law*, Vol: 21, No: 4, 2006, ss.535-537.

9. Romania v. Ukraine, para, 1, s.4.

binde, sahillerinin Ukrayna'ya bağlı Kırım Yarımadası ile karşılıklı olduğu alanda, orta hatta dayalı bir sınırlandırma hattı çizilmesini istemiştir.¹⁰

Ukrayna ise, bitişik sahillerde sınırlandırma hattının taraflar arasında kara sınırının son erdiği yer olan Tuna Nehri'nin ağzının hemen doğusundan başlaması gerektiğini ve karşılıklı sahillerde ise, Romanya'nın iddia ettiği çizginin daha batısından geçmesi gerektiğini iddia etmiştir.¹¹

Divanın ise yaptığı değerlendirmeler sonucu, hem bitişik sahillerde hem de karşılıklı sahillerde münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığını tek bir hat ile sınırlandırdığı ve eşit uzaklık yöntemini uyguladığı anlaşılmaktadır.¹² Burada Divanın sadece Serpents Adası'na ilişkin tespitlerine değinilecektir.

TARAFLARIN SERPENTS ADASI'NIN SINIRLANDIRMAYA ETKİSİNE İLİŞKİN İDDİALARI

Serpents Adası (Yılan Adası) Karadeniz'in kuzeybatı kesiminde, Tuna deltasının takriben 20 mil doğusunda yer alan ve yüzey alanı takriben 0,17 km kare olan bir adadır.¹³ Bu adanın durumu ve sınırlandırmaya etkileri tarafların farklı iddialarda bulunmalarına neden olmuştur.

1-ROMANYA'NIN İDDİALARI

Romanya Divan önünde ileri sürdüğü Serpents Adası'nın sahip olduğu deniz alanı ve deniz alanı sınırlandırmasına etkisine ilişkin iddiaları şu şekildedir:¹⁴

Serpents Adası, sadece 12 millik karasularına sahip olabilir ve sınırlandırma hattı çizilirken esas nokta olarak kullanılamaz. Serpents Adası, insanların oturmasına elverişli olmayan ve kendine özgü ekonomik bir yaşamı bulunmayan bir kayalıktır. Bu nedenle Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 121/3. maddesi çerçevesinde münhasır ekonomik bölge veya kıta sahanlığına sahip olamaz.

10. Bkz: İbid, para, 12–13 , s.6–8 ve Ek-1.

11. Bkz: İbid, para, 12–13, s.7–8 ve Ek-1.

12. Bkz: İbid, para, 218, s.63–64; para 219, s.67 ve Ek-2.

13. İbid, para, 16, s.10.

14. Bkz: İbid, para, 180–182, s.54–55. Tarafların, Serpents Adası'na ilişkin olarak esas hatların aleniyeti ve bildirim bağlamında gündeme gelen iddiaları ve değerlendirmesi için bkz: Clive R. Symmons–Michael W. Reed: “Baseline Publicity and Charting Requirements: An Overlooked Issue in the UN Convention on the Law of the Sea”, *Ocean Development & International Law*, Vol: 41, 2010, s.79 ve 97.

Serpents Adası, jeomorfolojik anlamda kayalık bir formasyon olması, doğal su kaynaklarından, topraktan ve bitki örtüsü ile hayvan yaşamından mahrum olması nedeniyle bir kayalık olarak değerlendirilmelidir. Ada'da insan yaşamının sürdürülmesi, başta su olmak üzere, dışardan erzak tedarikine bağlıdır. Doğal şartlar, ekonomik faaliyetlerin gelişimini desteklememektedir. Deniz fenerlerinin bakımı gibi resmi görevleri icra etmek üzere bulunan bazı kimselerin varlığı, Ada'da insanların oturduğu anlamına gelmemektedir.

Ayrıca, Serpents Adası, tarafların genel sahil uzanımının bir parçasını oluşturmaktadır. Bu nedenle sınırlandırma amacıyla Ukrayna'nın ilgili sahiline dahil olarak değerlendirilemez.

Romanya, uyumsuzluk açısından Serpents Adası'nın varlığının ilgili şart olabileceğini kabul etmektedir. Uluslararası yargı içtihadı ve devlet uygulamalarında, kıta sahanlığı, münhasır ekonomik bölge veya diğer deniz alanı sınırlandırmalarında, küçük adalara, yaratabilecekleri hakça olmayan etkilere göre, az etki verilmekte veya hiç etki tanınmamaktadır. Bu nedenle, görülmekte olan uyumsuzlukta, geçici eşit uzaklık çizgisi, tarafların ilgili anakara sahiller arasında çizilmeli, küçük adasal formasyonlar, sonraki aşamada ilgili şart olarak değerlendirilmelidir. Serpents Adası, konumu nedeniyle sadece bitişik sahillerdeki sınırlandırmada ilgili şart olarak değerlendirilebilir.

Ukrayna'nın Kırım sahiline uzaklığı nedeniyle, Serpents Adası, karşılıklı sahillerde söz konusu olan sınırlandırmada rol oynayamaz. Her ne kadar Serpents Adası özel şart olarak değerlendirilebilse de Ada'ya 12 milin ötesinde etki tanınmamalıdır.

Görüldüğü gibi Romanya, Serpents Adası'nın bir kayalık olduğunu ve Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 121/3. maddesindeki şartları karşılamadığı için münhasır ekonomik bölgesi ve kıta sahanlığı olamayacağını ileri sürmüştür. İkinci ana argümanı ise, Ada'nın varlığının ilgili şart oluşturduğu ve uluslararası yargı içtihadı ve devlet uygulamaları ile bu neviden küçük adalara az etki tanındığı ya da hiç etki tanınmadığına dayanmaktadır. Romanya bu noktada, Divanın Serpents Adası'nı ilgili sahilden değerlendirmesi riskine karşı, sınırlandırma alanındaki tarafların sahillerinin genel uzanımını dikkate alarak, Ada'nın durumunun ancak bitişik sahildeki sınırlandırmada gündeme gelebileceğini ayrıca ve açıkça vurgulamak gereğini hissetmiştir.

2–UKRAYNA'NIN İDDİALARI

Ukrayna'nın Divan önünde ileri sürdüğü ve Serpents Adası'nın sahip olduğu deniz alanı ve deniz alanı sınırlandırmasına etkisine ilişkin iddiaları şu şekildedir:¹⁵

15. Bkz: Romania v. Ukraine, para, 183–184, s.55–56.

Serpents Adası, geçici eşit uzaklık çizgisinin oluşturulmasında esas nokta olarak nazara alınmalıdır. Sınırlandırma açısından, Serpents Adası'nın sahilleri, Ukrayna'nın ilgili sahilinin parçasını oluşturur ve sınırlandırma sürecinin ikinci aşamasında, geçici eşit uzaklık çizgisi çizildikten sonra değerlendirmeye alınabilir.

Serpent Adası, Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 121/2. maddesi çerçevesinde, bir kayalıktan ziyade, adadır. Eldeki veriler, Serpents Adası'nın insanların oturmasına elverişli olduğunu ve kendine özgü bir ekonomik yaşama müsait olduğunu göstermektedir. Özellikle Ada'nın bitki örtüsü ve yeterli tatlı su kaynağı bulunmaktadır. Serpents Adası aktif bir nüfus için gerekli uygun binaları ve barınma olanaklarına sahip bir adadır. Ayrıca, Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 121/3. maddesi, somut olaydaki sınırlandırmaya ilgili değildir, zira, söz konusu madde sınırlandırma meselesi ile ilgili değil, daha çok deniz alanlarına sahip olma meselesine ilişkin bir düzenlemedir.

Görüldüğü gibi Ukrayna, Serpents Adası'nın bir ada olduğunu ve insan yaşamına elverişli olduğunu ve kendine has bir ekonomik yaşam geliştirmeye müsait olduğunu iddia etmektedir. Ukrayna ayrıca, adaların sahip olduğu deniz alanları meselesi ile sınırlandırmaya etkileri meselesini ayırarak, Divanın, Serpents Adası'nın çok küçük olması nedeniyle, Ada'ya Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 121/3 çerçevesinde münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı alanı vermemesi riskine karşı önlem almaya çalışmıştır.

3-DİVANIN DEĞERLENDİRMESİ

Divan bu aşamada, geçici eşit uzaklık çizgisi üzerinde, yakın çevrede bulunan küçük adaların varlığı nedeniyle bir ayarlama yapılıp yapılmayacağını karara bağlaması gerektiğini belirtmiş ve daha önce karara bağlanan davalara atıf yaparak, içtihadın, çok küçük adaların orantısızlığa neden olması durumunda bunları nazara almamak ya da tam etki vermemek şeklinde tecelli ettiğini belirtmiştir.¹⁶

Divanın atıf yaptığı kararlardan ilki, Libya ile Malta arasındaki kıta sahanlığı sınırlandırmasına ilişkindir.¹⁷ Divan, Malta'ya bağlı Filfla Adası'nın etkisine ilişkin olarak, Kuzey Deniz Kıta Sahanlığı Davası'nda verdiği kararındaki, eşit uzaklık çizgisinin haksız olması bazı adacık, kayalık ve sahil çıkıntılarının orantısız etkilerinin bertaraf edilmesi noktasındaki önlemlere bağlı olduğu, şeklindeki tespitine atıf yaparak, Filfla Adası'nın

16. Ibid, para, 185, s.56.

17. Bkz: Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya/Malta), Judgment, I.C.J. Reports 1985.

Malta ile Libya arasındaki geçici orta hattın çiziminde nazara alınmayacağına hükmetmiştir.¹⁸ Demek ki Divan, söz konusu Ada'ya sınırlandırmada etki tanımamıştır.

Divanın atfı yaptığı kararlardan bir diğeri Katar ile Bahreyn arasında görülen davada verilen karardır.¹⁹ Bu davada Divan, taraflar arasında egemenliği tartışmalı olan adalar meselesi ile uğraşmış ve egemenlik paylaşımını hallettikten sonra deniz alanı sınırlandırması yapmıştır. Bu noktada Divan, öncelikle Qit'at Jaradah Adası üzerindeki Bahreyn egemenliğini kabul etmiştir.²⁰ Ardından Ada'nın sınırlandırmaya etkisi meselesine ilişkin tespitler yapmıştır. Divana göre, Qit'at Jaradah Adası çok küçüktür, meskun değildir, bitki örtüsü bulunmamaktadır ve Bahreyn Adası ile Katar Yarımadası'nın merkezi civarında konumlanmıştır.²¹ Divan, Qit'at Jaradah Adası'nın, daha sonra sınırlandırma hattı olacak eşit uzaklık çizgisinin oluşturulmasında esas nokta olarak değerlendirilmesinin, küçük ve önemsiz bir yapıya orantısız bir etki tanımak anlamına geleceğini belirtmiş ve Divan içtihadının küçük adaların orantısız etkilerini bertaraf eden kararlarına atfı yaparak, Qit'at Jaradah'ı özel şart olarak kabul edip, sınırlandırma çizgisini Ada'nın hemen doğusundan geçirmiştir.²² Şu halde Divan, söz konusu Ada'ya sınırlandırmada etki tanımamıştır.

Bundan sonra Divan, zaten sınırlandırma sürecinin ilk aşamasında çizilen geçici eşit uzaklık çizgisinde, sahilin genel uzanımının bir parçası olmadığı için Serpents Adası'nın esas nokta olarak nazara alınmadığını belirtmiş²³ ve artık sınırlandırmanın ikinci aşamasında Ada'nın sınırlandırma alanındaki varlığının bir ilgili şart oluşturup oluşturmadığının ve geçici eşit uzaklık çizgisi üzerinde ayarlama yapılmasını gerektirip gerektirmediğinin tespit edilmesi gerektiğini belirtmiştir.²⁴

Divan bu noktada, Karadeniz'in kuzeybatı kesiminde Ukrayna sahilinin batı, kuzey ve doğuya uzandığı, inceleme konusu davada sınırlandırmaya konu olan bölgenin tümü-

18. İbid, para, 64, s.48. Uluslararası Adalet Divanı'nın, deniz alanı sınırlandırmalarında uluslararası hukuka yön veren kararında, adacık, kayalık ve sahil çıkıntılarının orantısız etkilerinin bertaraf edilmesi gereğinin altı çizilmiştir. Bkz: North Sea Continental Shelf, Judgment, I.C.J. Reports 1969, para, 57, s.36.

19. Bkz: Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrein, Merits, Judgment, I.C.J. Reports 2001.

20. İbid, para, 197, s.100.

21. İbid, para, 219, s.100.

22. İbid, para, 219, ss.100–109.

23. Bu noktada, Divan'ın Serpents Adası'nın sahil uzunluğunun 2 km, Ukrayna anakarasının sahil uzunluğunun ise 705 km olduğu şeklindeki tespitine dikkat çekilmiştir. Bkz: Pal Jakob Aasen: *The Law of Maritime Delimitation and Russian–Norwegian Maritime Boundary Dispute*, Fridtjof Nansens Institutt, Lysaker–Norway, 2010, ss.54–55.

24. Romania v. Ukraine, para, 186, s.56.

nün, tarafların anakara sahillerinin yarattığı münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı alanlarında yer aldığı ve Ukrayna anakara sahilinin 200 mil dahilinde olduğu, Serpents Adası'nın, Tuna Deltası bölgesinde, Ukrayna anakarasının doğu sahillerine takriben 20 mil mesafede konumlandığı tespitlerini yapmıştır.²⁵ Divan, bu coğrafi özellikler karşısında, Romanya ile yapılacak sınırlandırmada, Serpents Adası'nın sahip olması muhtemel kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge alanının, Ukrayna anakarasının sahip olduğu alandan fazla olamayacağını belirtmiş ve daha önce sınırlandırma alanının güney limitini tespit eden paragrafa atıf yapmıştır.²⁶ Görüldüğü gibi Divan, zaten Ukrayna anakarasının sınırlandırma alanının en güney ucuna kadar münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı alanını kapsadığını ve Serpents Adası'nın sınırlandırma alanının bu bölgedeki varlığının Ukrayna'nın sahip olabileceği muhtemel münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı alanlarını daha güneye götüremeyeceğini vurgulamıştır.

Divan doğu bölgesi için de aynı tespiti yapmış ve Serpents Adası'nın doğu yönünde sahip olması muhtemel deniz alanlarının bizzat Ukrayna anakarasının batı ve doğu sahilleri tarafından kapsandığını belirtmiştir.²⁷

Divan bu bağlamda nihai bir tespit olarak, Serpents Adası'nın Ukrayna'nın iddia ettiği gibi Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 121/2. maddesi çerçevesinde değerlendirilse bile, ilgili bölgeyi, Ukrayna anakarasının sahip olabileceği limitten öteye genişletemeyeceğini açıkça belirtmiştir.²⁸

Divan, bu etkenler ışığında, Serpents Adası'nın varlığının geçici eşit uzaklık çizgisi üzerinde bir ayarlama yapılmasını gerektirmediğini belirtmiştir.²⁹ Kararın geçici eşit uzaklık çizgisinin tespitine ilişkin önceki bölümlerinde de Serpents Adası'nın esas nokta olarak nazara alınıp alınmayacağı meselesinin değerlendirildiği görülmektedir. Divana göre, Serpents Adası'nın sahili çok kısa olduğundan bu durum tarafların ilgili sahillerinin toplamı açısından farklılık yaratmamaktadır.³⁰

Divan, geçici eşit uzaklık çizgisinin oluşturulmasında, Serpents Adası'nın özel bir itina gerektirdiğini, esas noktaların seçimiyle bağlantılı olarak, sahile yakın adaların, özellikle sahilin ada saçaklarının kümelenmesinden meydana geldiği durumlarda, bir devletin sahili olarak değerlendirildiğini belirtmiş ve Hakemlik Mahkemesi'nin Eritre ile

25. İbid, para, 187, s.56.

26. İbid, para, 187, s.56. Bkz: Ek-3.

27. İbid, para, 187, s.56.

28. İbid, para, 187, ss.56-57.

29. İbid, para, 187, s.57.

30. İbid, para, 102, s.34.

Yemen arasındaki davadaki deniz alanı sınırlandırmasına ilişkin ikinci aşama kararına atıf yaparak, Serpents Adası'nın Ukrayna anakarasından 20 mil uzakta ve tek başına bulunduğu ve ada saçağı kümelerinden birini teşkil etmediği için Ukrayna sahilini oluşturmadığına karar vermiştir.³¹

Yine bu bağlamda Divan, Serpents Adası'nı sahilin ilgili kesimi olarak nazara alınmanın, Ukrayna sahiline ilgisiz bir lütufta bulunmak anlamına geleceğini ve böylece sınırlandırma hukuku ve uygulaması tarafından müsaade edilmeyen bir şekilde, coğrafyayı yeniden şekillendirmek sonucunun doğacağını belirtmiş ve bu nedenle Serpents Adası'nın Ukrayna sahilinin bir parçası olarak değerlendirilemeyeceği görüşünü ifade ederek, yukarıda belirtilen Libya ile Malta arasındaki davada verilen karardaki Filfla Adası'nın durumuna atıf yapmıştır.³²

Divan söz konusu nedenlerle, geçici eşit uzaklık çizgisinin oluşturulmasında, Serpents Adası üzerinde herhangi bir esas nokta belirlemenin isabetsiz olduğunu belirtmiştir.³³

Divanın Serpents Adası'nı geçici eşit uzaklık çizgisinin oluşturulmasında nazara almamak için kullandığı söz konusu gerekçelerin eleştirildiği görülmektedir. Gerçekten de Hakemlik Mahkemesi'nin Eritre ile Yemen arasındaki davada verdiği kararda, Dahlak ve Mojeidi adacıkları ile Dahret Segala'nın doğusundaki isimsiz bir adacığın eşit uzaklık çizgisinin oluşturulmasında esas nokta olarak kullanıldığı, bununla beraber, söz konusu adaların anakaradan 30 mil, büyük Dahlak Adası'ndan ise 15–20 mil uzakta bulunduğu ve Hakemlik Mahkemesi kararındaki bu kritere göre Serpents Adası'nın esas nokta olarak kullanılabilmesi belirtilmiş (zira, anakaraya uzaklığı 20 mildir) ve bir adanın, geçici eşit uzaklık çizgisinin oluşturulmasında esas nokta olarak nazara alınması için, ada saçağı kümelerinden birini teşkil etmesi gerekliliğinin nedenini anlamanın zor olduğu hususunun altı çizilmiştir.³⁴

İkinci olarak ise, Divanın Serpents Adası'nın sahilin ilgili kesimi şeklinde değerlendirilmesi durumunda, bunun neden coğrafyanın yeniden şekillendirilmesi sonucunu doğuracağını yeterince açıklamadığı, gerçekte, sahilin uzağında adaların bulunmasının bir olağandışılık teşkil etmediği ve Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 121. maddesi çerçevesinde Serpents Adası'nın küçüklüğünün bu açıdan ikna edici bir gerekçe olmadığı belir-

31. İbid, para, 149, s.45.

32. İbid, para, 149, s.45.

33. İbid, para, 149, s.45.

34. Yoshifumi Tanaka: "Reflection on Maritime Delimitation in the Romania/Ukraine Case Before the International Court of Justice", *Netherlands International Law Review*, Vol: 56, 2009, ss.406–407.

tilerek, yukarıda değinilen Katar ile Bahreyn arasındaki davada verilen karardaki, adaların boyutlarına bakılmaksızın diğer kara parçalarıyla aynı statüde ve aynı deniz alanlarına sahip olduğu yolundaki tespiti atıf yapılmıştır.³⁵

Buna karşın, Serpents Adası'nın Ukrayna sahilinden takriben 20 mil açıkta bulunması nedeniyle sahilin uzağında bulunan adalar grubuna dahil olduğu ve Ada'nın çok küçük olması ve üzerindeki nüfusun azlığı (ki onlarda resmi ve teknik görevliler ve ailelerinden oluşmaktadır) karşısında, sınırlandırmada etki tanınması durumunda, Katar ile Bahreyn arasındaki davada verdiği kararında Divanın belirttiği gibi, sınırın bozulacağı ve orantısız etki göstereceği değerlendirilmiştir.³⁶

Divan kararının geçici eşit uzaklık çizgisi oluşturulduktan sonra, Serpents Adası'nın bu çizgi üzerinde bir ayarlama gerektirip gerektirmediğinin değerlendirildiği bölümde ise Serpents Adası hakkında Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 121. maddesi anlamında bir tespit yapılmadığı görülmektedir. Gerçekten de Divan, yukarıda yapılan tespitlerin sonucunda, Serpents Adası'nın Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 121. maddesinin 2 ve 3. fıkralarına içinde olup olmadığını değerlendirmeye ihtiyaç olmadığını belirtmiştir.³⁷ Divanın Serpents Adası'nı Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 121. maddesi bağlamında değerlendirmekten kaçınmasına, geçici eşit uzaklık çizgisinin tespitinden önce Ada'yı nazara almamak noktasındaki uygulamasının imkan verdiği belirtilmiştir.³⁸ Yine bu bağlamda Serpents Adası'nın Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 121. maddesinin 2. veya 3. fıkralarına dahil olup olmamasının, sınırlandırma açısından önem taşımadığı, zira sınırlandırmanın tarafların anakaraları arasında gerçekleştiği ve Ada'nın, sınırlandırma alanının vazgeçilmez bir unsuru değil, tesadüfi bir yapı olduğu belirtilmiştir.³⁹

Görüldüğü gibi Divan bu noktada doğrudan doğruya Ada'nın mahiyet ve niteliğine ilişkin bir değerlendirme yapmamıştır. Gerçekten de Divan, Serpents Adası'nın bir kaya mı veya ada mı olduğu, münhasır ekonomik bölgesi veya kıta sahanlığı alanına sahip olup olamayacağı veya münhasır ekonomik bölgesi ve kıta sahanlığı sahibi olmaya yetkiliyse bunun ne kadar bir alanı kapsayacağı ve sınırlandırmaya etkisi meselesine hiç girmeden, zaten sınırlandırma alanını oluşturan bölgenin coğrafi özellikleri nedeniyle, Ada'nın sınırlandırmaya etkisi olamayacağı gerekçesi ile sonuca ulaşmıştır.

35. İbid, s.407.

36. Jin-Jun Gao: "International Rules on the Continental Shelf Delimitation", *Korea Maritime Institute International Journal of Maritime Affairs and Fisheries*, Vol: 1, Issue: 2, December, 2009, s.109.

37. Romania v. Ukraine, para, 187, s.57.

38. Coalter G. Lathrop: "Maritime Delimitation in the Black Sea", *American Journal of International Law*, Vol: 103, July 2009, s.548.

39. Gao, ss.108-109.

Divan taraflar arasındaki andlaşmalar ile Serpents Adası'na 12 millik karasuları alanı verildiğini ve inceleme konusu uyuşmazlık bağlamında 12 millik karasuları dairesi dışında, Serpents Adası'nın sınırlandırmada bir etkisi olmadığını vurgulamıştır.⁴⁰

Görüldüğü gibi Divan bu noktada, yine Serpents Adası'nın Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 121. maddesi anlamında değerlendirmesini yapmaksızın, daha önce sınırlandırma alanının coğrafi özellikleri bağlamında ulaştığı ve Ada'nın geçici eşit uzaklık çizgisi üzerinde ayarlama yapılmasını gerektirmediği tespitini desteklemek üzere, taraflar arasındaki andlaşmalar ile Ada'ya tanınan 12 millik karasuları dairesini gündeme getirmiştir. Böylece Divan, Ada'nın sadece 12 millik karasuları alanı olduğunu, taraflar arasındaki andlaşmaları temel alarak kabul etmiştir. Şu halde Divan, doğrudan doğruya Ada'nın karasularını da belirlememiş, taraflar arasındaki andlaşmalara atıf yaparak, dolaylı yoldan bir tespit yapma yolunu tutmuştur.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Görüldüğü gibi Divan, Serpents Adası'na ilişkin olarak, doğrudan Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 121. maddesi bağlamında bir değerlendirme yapmamış, sınırlandırma alanının coğrafi özelliklerine dayanarak ve taraflar arasındaki andlaşmaları esas alarak Ada'nın geçici eşit uzaklık çizgisi üzerinde bir ayarlama yapılmasını gerektirmediğini ve 12 millik karasuları alanına sahip olacağını belirtmiştir. Böylece Ada'ya münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı alanı vermemiştir.⁴¹ Bu bağlamda Divanın Serpents Adası'nın statüsü üzerinde açıkça görüş beyan etmemesine rağmen, ulaşılan çözümün, Ada'nın bir kayalık gibi işlem görmesi ile aynı etkiye sahip olduğu belirtilmiştir.⁴²

Demek ki Uluslararası Adalet Divanının deniz alanı sınırlandırmasına ilişkin söz konusu kararında, adaların sahip olacakları deniz alanları ve sınırlandırmaya etkileri ile ilgili doğrudan bir tespite rastlanılamamaktadır. Kararın açıklanmasından önce yapılan bir değerlendirmede, Divanın, Serpents Adası'nın Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 121/3. maddesi anlamında bir kayalık olup olmadığına ilişkin karar vermesi halinde, bunun gerekçesinin, söz konusu maddenin yetkin bir açıklaması olacağı ve diğer mahkeme ve

40. Ukraine v. Romania, para, 188, s.57.

41. Serpents Adası'nın karasuları ve Ada çevresindeki sınırlandırma çizgisi için bkz: Ek-4.

42. Tanaka, s.409.

devletler tarafından dikkate alınacağı belirtilmiştir.⁴³ Bununla beraber, Divan aksi bir tutum takınarak, uluslararası kamuoyunu ve uluslararası hukuk çevrelerini, bu konudaki değerlendirmesinden mahrum bırakmıştır.

Divan kararının adaların deniz yetki alanlarına sahip olması ve deniz alanı sınırlandırmasındaki etkilerine ilişkin doğrudan tespitler içermeme noktasında kendisini gösteren eksikliğine rağmen, karar ile aslında, her sınırlandırma alanının farklı coğrafi özellikleri olduğu ve sınırlandırmada mutlak kurallardan bahsedilemeyeceği gerçeği bir kez daha ortaya çıkmıştır ve bu yönüyle de sınırlandırma hukukuyla ilgili çok önemli bir hususu vurgulayıcı bir nitelik arz etmektedir. Gerçekten de kararda, deniz alanı sınırlandırmalarında hakça ilkeleri tatmin etmek için gündeme gelen özel şart/ilgili şart kuralının uygulanmasına ilişkin olarak dolaylı yoldan önemli bir örnek ortaya konmuştur. Bu bakış açısıyla kararın, (her ne kadar Divan bu hususu doğrudan doğruya ifade etmediyse de) dolaylı yoldan, özel şartların ve ilgili şartların her coğrafi bölgede farklı uygulanabileceğini, özellikle adaların varlığı halinde gündeme geldikleri zaman deniz alanı sınırlandırmalarının yeknesak, genel geçer ve mutlak bir kurala bağlanamayacağını göstermesi açısından önem taşıdığını söylemek mümkündür. Zira her sınırlandırma alanı farklı coğrafi özellikler göstermektedir ve bir bölgede özel şart veya ilgili şart olarak değerlendirilmeyen bir durum bir başka bölgede bu şekilde değerlendirilebilir. Yine özel şart veya ilgili şart olarak değerlendirilmenin sonucu, farklı coğrafi özellikler gösteren bölgelerde farklı uygulamalar gerektirecektir. Mesela bir sınırlandırma alanında bir adaya tam etki tanınabilirken bir diğerinde daha az etki tanınabilir veya esas nokta olarak nazara alınmayabilir. Tüm deniz alanı sınırlandırmalarında amaç hakça ilkeler çerçevesinde sonuca ulaşmaktır ve bunun nasıl olması gerektiğini, *inter alia* sınırlandırma alanının coğrafi özellikleri tayin edecektir. Romanya ile Ukrayna arasındaki uyuşmazlıkta da Serpents Adası'na etki tanınmaması, zaten Ukrayna anakarasının sınırlandırma alanını kapsadığı gerekçeyle, bölgenin coğrafi özelliklerine dayandırılmıştır.

Bu çıkarımlar Ege'de süregelen Türk-Yunan uyuşmazlıkları açısından da önem taşımaktadır. Zira, Yunanistan karasuları ve kıta sahanlığı sınırlandırmasında egemenliği altında olan Doğu Ege Adaları'nın tümünün tam etki doğurması ve bu bağlamda orta hat yönteminin uygulanması gerektiğini iddia etmekte bunu mutlak bir kuralmış gibi görüp Türkiye'ye dayatmaktadır. Bununla beraber karasuları sınırlandırmasında mutlak orta

43. Robert Beckman-Clive Schofield: "Moving Beyond Disputes over Island Sovereignty: ICJ Decision Sets Stage for Maritime Boundary Delimitation in the Singapore Strait", *Ocean Development & International Law*, Vol: 40, 2009, s.10.

hat ya da kıta sahanlığı sınırlandırmasında tüm Yunan adalarına tam etki verilmesi, mevcut uluslararası yargı ve doktrin içtihadı ile devlet uygulamaları tarafından desteklenmektedir. Zira deniz alanı sınırlandırmalarında hakça ilkeler tatmin edilmelidir ve bu da özel şartlar/ilgili şartlar değerlendirmesi ile mümkün olur. Özel şart veya ilgili şart değerlendirmesi ise Ege'nin coğrafi özellikleri çerçevesinde yapılacaktır. Ege'de özel şart olarak değerlendirilecek husus, yanlış taraftaki Yunan adaların varlığıdır ki, bunların sahip olacakları deniz yetki alanları ve sınırlandırmaya etkileri meselesi son derece kilit bir konumdadır. Burada yapılması gereken tarafların aralarında yapacakları müzakerelerde hangi adaların özel şart olduğunu tespit etmeleri ve tanınacak etkiyi kararlaştırmalarıdır. Taraflar anlaşamazsa, uyuşmazlığın uluslararası yargıya havalesi durumunda, söz konusu uluslararası yargı organı bu hususlarda karar verecektir. Son olarak şu husus belirtilmelidir: Ancak Ege'deki sınırlandırma alanının kendine özgü coğrafi şartlarının mevcut içtihat ve devlet uygulamaları çerçevesinde değerlendirilmesi halinde, hakça ilkeleri tatmin eden ve böylece kalıcı olan bir çözüme ulaşılabilir.

KAYNAKÇA

KİTAP VE MAKALELER

- Aasen, Pal Jakob: *The Law of Maritime Delimitation and Russian–Norwegian Maritime Boundary Dispute*, Fridtjof Nansens Institutt, Lysaker–Norway, 2010.
- Acer, Yücel: “Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasında Adaların Rolü ve Devletlerarası Uygulama”, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt: 4, No: 16, 2008, ss.1–18.
- Aurescu, Bogdan: “Case Concerning Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine)”, *The International Journal of Marine and Coastal Law*, Vol: 21, No: 4, 2006, ss.535–537.
- Beckman, Robert–Schofield, Clive: “Moving Beyond Disputes over Island Sovereignty: ICJ Decision Sets Stage for Maritime Boundary Delimitation in the Singapore Strait”, *Ocean Development & International Law*, Vol: 40, 2009, ss.1–35.
- Gao, Jin–Jun: “International Rules on the Continental Shelf Delimitation”, *Korea Maritime Institute International Journal of Maritime Affairs and Fisheries*, Vol: 1, Issue: 2, December, 2009, ss.91–116.
- Gökalp, İbrahim: *Milletlerarası Adalet Divanı'nın Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Dair Kararlarında Dikkate Aldığı İlkeler*, Beta, İstanbul, 2008.
- Hudgson, Robert D.: “Islands: Normal and Special Circumstances”, *Law of the Sea: The Emerging Regime of the Oceans*, John King Gamble–Giulio Pontecorvo (ed.) Ballingir Publishing Company, 1974, s.137–199.
- Jayewardene, Hiran W.: *The Regime of Islands in International Law*, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht–Boston–London, 1990.
- Lathrop, Coalter G.: “Maritime Delimitation in the Black Sea”, *American Journal of International Law*, Vol: 103, July 2009, ss.543–549.
- Özman, M. Aydoğan: *Birleşmiş Milletler Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı: Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi*, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 1984.
- Symmons, Clive Ralph: *The Maritime Zones of Islands in International Law*, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht–Boston–London, 1979.

- Symmons, Clive R–Reed, Michael W.: “Baseline Publicity and Charting Requirements: An Overlooked Issue in the UN Convention on the Law of the Sea”, *Ocean Development & International Law*, Vol: 41, 2010, ss.77–111.
- Tanaka, Yoshifumi: “Reflection on Maritime Delimitation in the Romania/Ukraine Case Before the International Court of Justice”, *Netherlands International Law Review*, Vol: LVI, 2009, s.397–427.

ULUSLARARASI ADALET DİVANI KARARLARI

North Sea Continental Shelf, Judgment, I.C.J. Reports 1969.

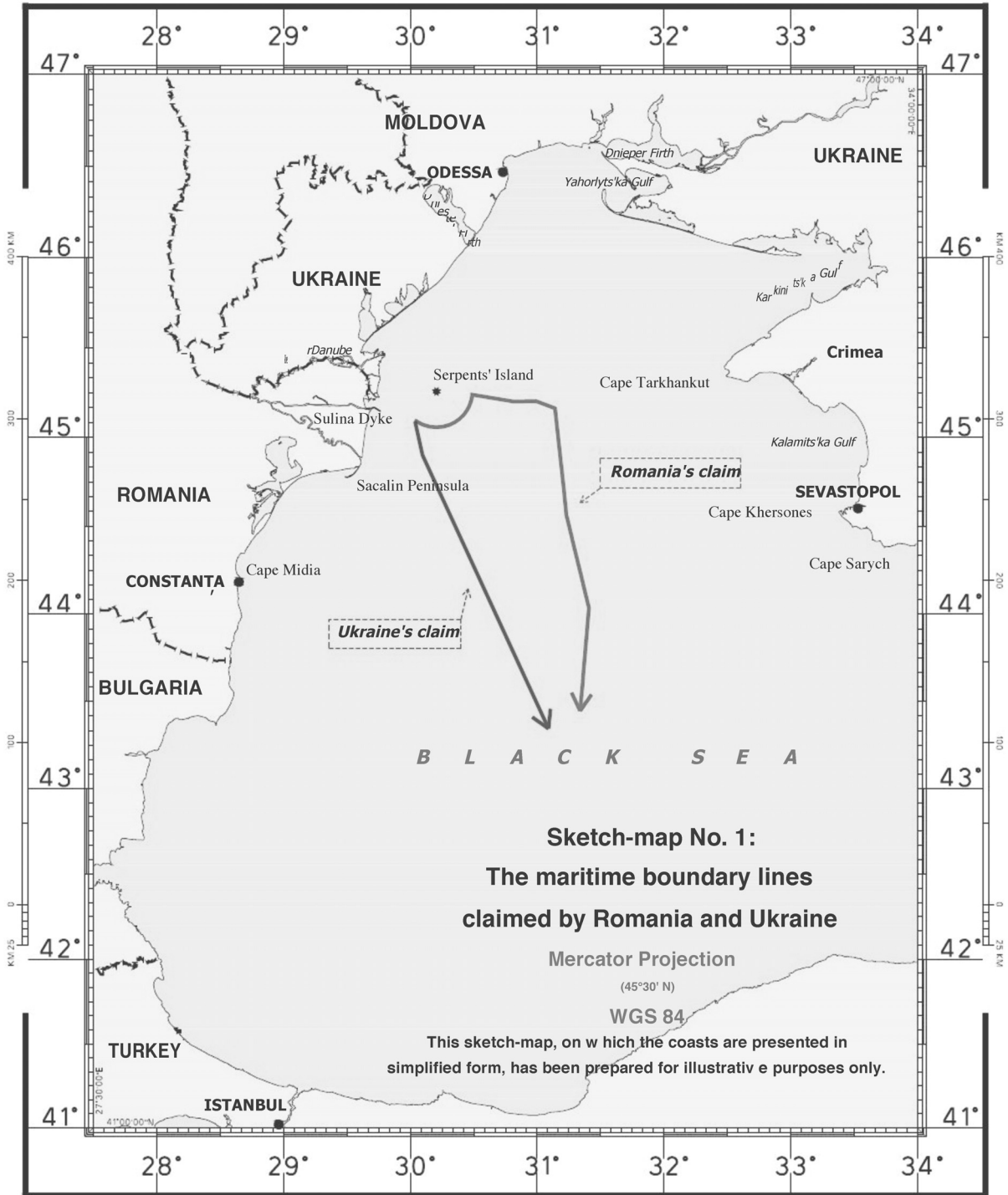
Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya/Malta), Judgment, I.C.J. Reports 1985.

Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrein, Merits, Judgment, I.C.J. Reports 2001.

Case Concerning Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine), 3 February 2009 Judgment, 2009 Judgment, <http://www.icj-cij.org/docket/files/132/14987.pdf> (30.06.2009).

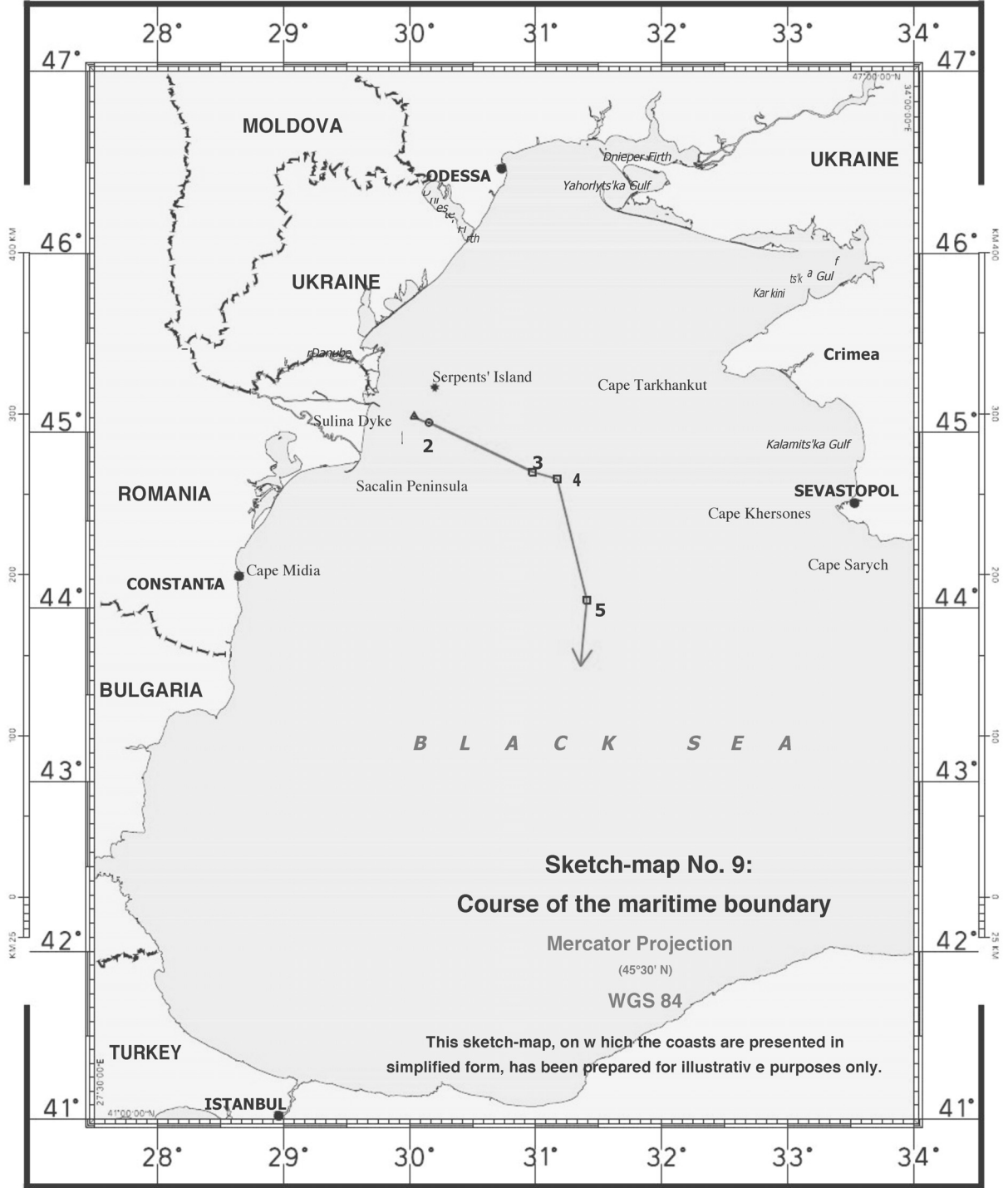
EK-1

KAYNAK: Romania v. Ukraine, s.9

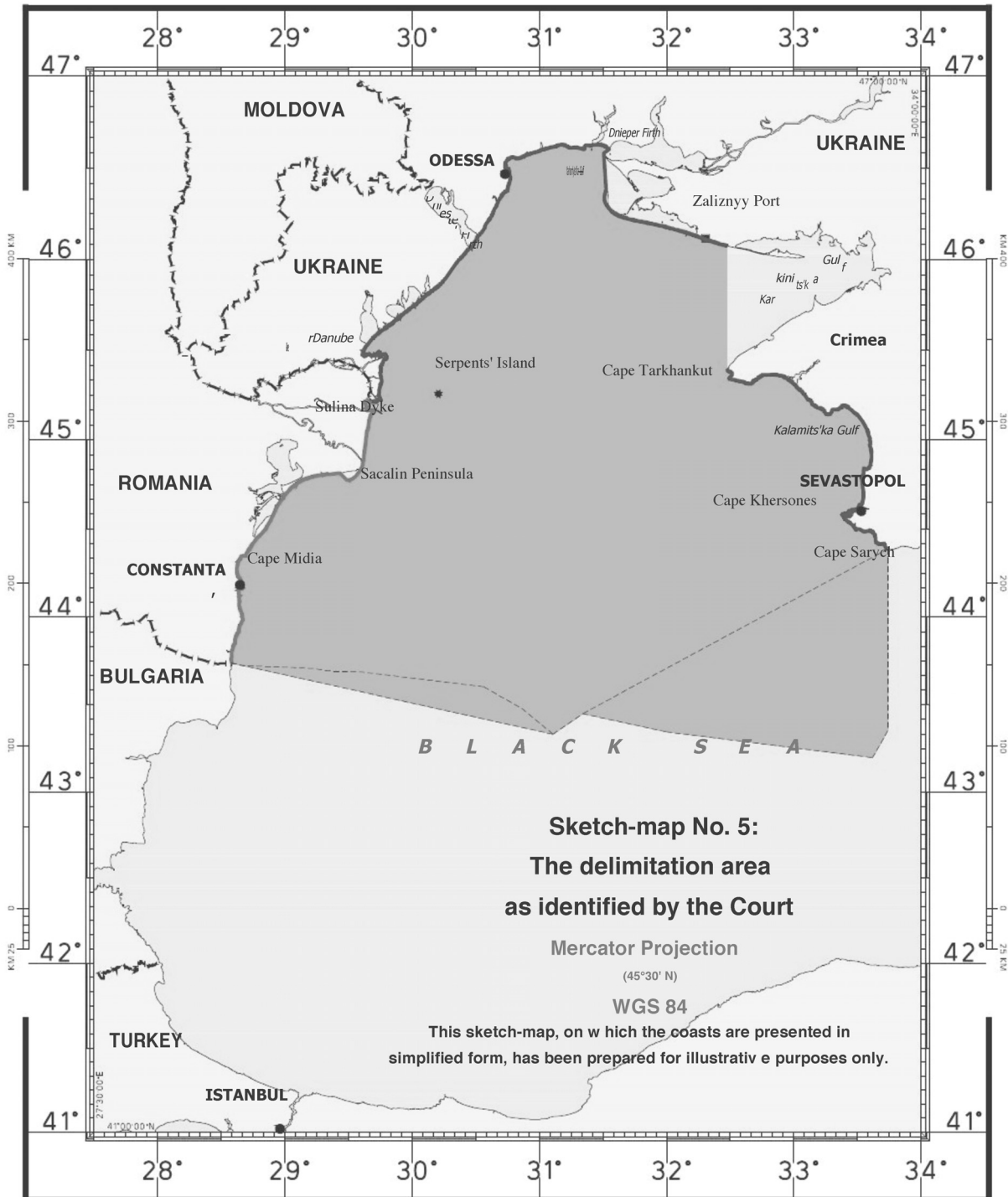
EK-2

KAYNAK: Romania v. Ukraine, s.66

EK-3

KAYNAK: Romania v. Ukraine, s.38

EK-4

KAYNAK: Romania v. Ukraine, s.65

